

Sredstva održivog turizma

I DON'T BELIEVE IN
GLOBAL WARMING

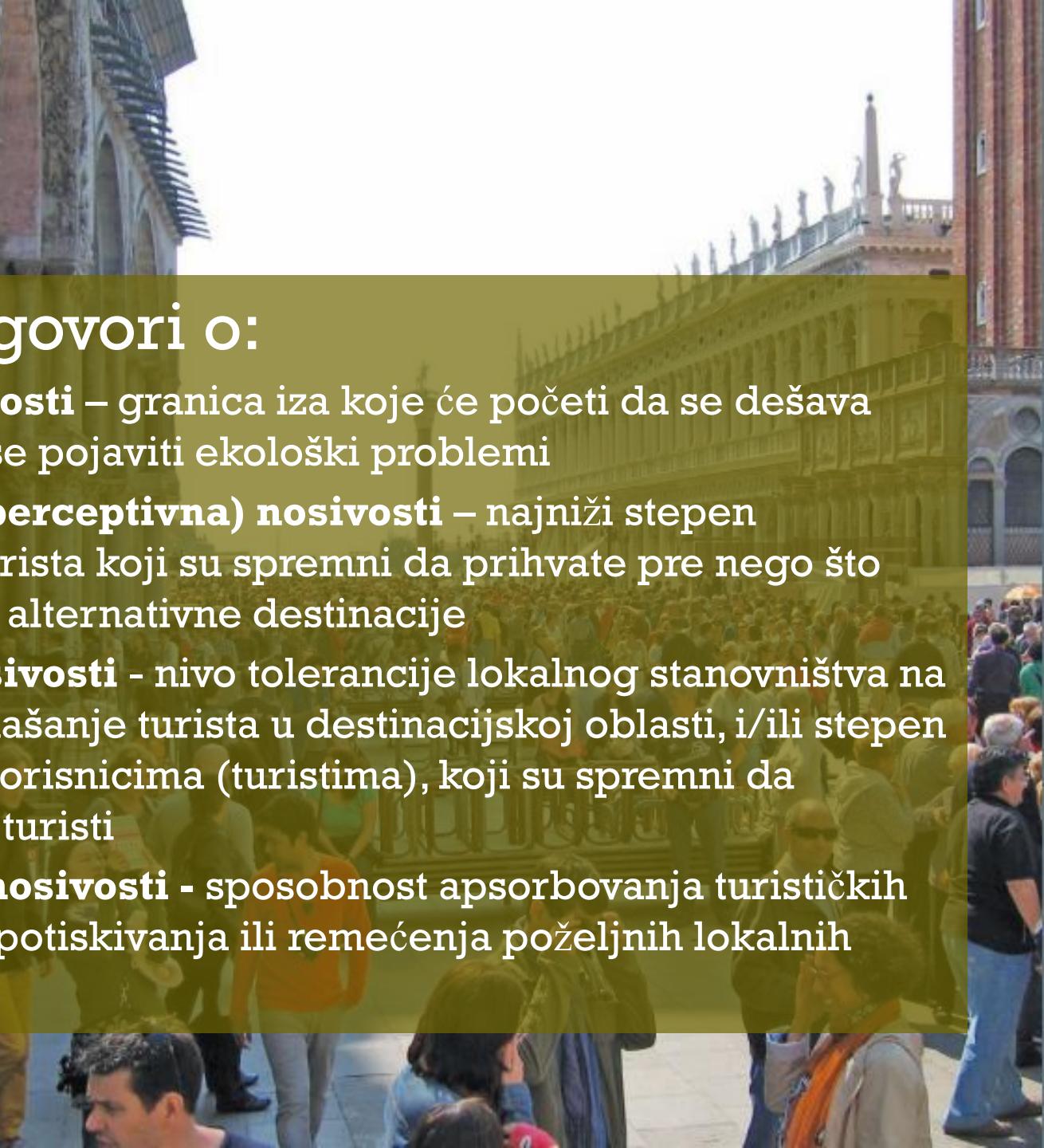
Kao najvažnija sredstva održivog turizma mogu da se izdvoje:

- 1. Zaštita prirode**
- 2. Regulacija turističke privrede**
- 3. Menadžment vezan za posetioce**
- 4. Procena uticaja na životnu sredinu**
- 5. Utvrđivanje nosećeg kapaciteta destinacije**
- 6. Tehnike konsultacije ili učešća**
- 7. Etički kodksi**
- 8. Indikatori održivog turizma**

1. Zaštićena područja <ul style="list-style-type: none">- nacionalni parkovi- područja divljine- rezervati biosfere- parkovi prirode- biološki rezervati- područja istaknute prirodne lepote- područja od posebnog naučnog interesa	5. Utvrđivanje nosećeg kapaciteta <ul style="list-style-type: none">- fizički noseći kapacitet- ekološki noseći kapacitet- društveni noseći kapacitet- noseći kapacitet životne sredine- stvarni noseći kapacitet- efektivni ili dopustiv noseći kapacitet- granice dozvoljenih promena
2. Regulacija turističke privrede <ul style="list-style-type: none">- vladino zakonodavstvo- norme stručnih asocijacija- međunarodna regulacija i kontrola- dobrovoljna samoregulacija- zajednička društvena odgovornost	6. Tehnike konsultacija/učešća <ul style="list-style-type: none">- sastanci- pregled javnih stavova- razmatranje prednosti- Delfi postupak
3. Menadžment vezan za posetioce <ul style="list-style-type: none">- zoniranje- honeypots ("posude za med") - popularne atrakcije koje vezuju turiste- razmeštaj turista- usmeravanje tokova posetilaca- ograničenje ulazaka- restrikcija vozila- diferenciranje cena	7. Etički kodeksi <ul style="list-style-type: none">- za turiste- za turističku privredu- za lokalnu upravu- za lokalnu zajednicu- primeri najbolje prakse
4. Procena uticaja na životnu sredinu <ul style="list-style-type: none">- matrice- matematički modeli- cost-benefits analize- geografski informacioni sistem (GIS)- uravnoteženi model planiranja- ekološka revizija- ekološka sertifikacija	8. Indikatori održivog turizma <ul style="list-style-type: none">- korišćenje resursa- otpad- zagađivanje- lokalno učešće- pristup osnovnih ljudskih potreba- turistički objekti- proces donošenja odluka- raznovrsnost prirodnog i kulturnog života- utisak sa odmora

Utvrđivanje nosećeg kapaciteta

- Koristi kao pokazatelj uticaja turizma na prirodno, socio-kulturno i ekonomsko okruženje, kao i kvalitet doživljaja posetilaca u turističkim destinacijama
- Viver i Lauton definišu noseći kapacitet kao "obim turističkih aktivnosti koje mogu da se obavljaju bez nastajanja ozbiljnije štete za destinaciju"
- UNWTO definiše pojam nosećeg kapaciteta kao "maksimalan broj ljudi koji u isto vreme mogu da posete turističku destinaciju, bez izazivanja štetnih posledica po fizičko, ekonomsko i socio-kulturno okruženje i neprihvatljivog smanjenja kvaliteta zadovoljstva posetilaca."

A photograph showing a large, dense crowd of people in what appears to be a historic European city square. In the background, there are ornate buildings with classical architectural details like columns and statues. The foreground is filled with the backs and sides of many tourists, suggesting a popular travel destination.

◎ Obično se govori o:

- **Fizičkoj nosivosti** – granica iza koje će početi da se dešava trošenje ili će se pojaviti ekološki problemi
- **Psihološkoj (perceptivna) nosivosti** – najniži stepen zadovoljstva turista koji su spremni da prihvate pre nego što počnu da traže alternativne destinacije
- **Socijalnoj nosivosti** - nivo tolerancije lokalnog stanovništva na prisustvo i ponašanje turista u destinacijskoj oblasti, i/ili stepen napunjenosti korisnicima (turistima), koji su spremni da prihvate ostali turisti
- **Ekonomskoj nosivosti** - sposobnost apsorbovanja turističkih aktivnosti bez potiskivanja ili remećenja poželjnih lokalnih aktivnosti

-
- Pri izračunavanju nosećeg kapaciteta neophodno obaviti određene predradnje i stvoriti preduslove za to. U tom smislu, moguće je sprovesti osam faza u ovom postupku:
 - Određivanje menadžment standarda za destinaciju ili turistički resurs, koji će biti podržan i vrste turističkog iskustva koje se planiraju;
 - Određivanje vremenskog perioda za koji se definiše noseći kapacitet (sat, dan, sedmica, mesec ili godina);
 - **Određivanje indikatora za ekološke, socio-kulturne, psihološke i ekonomske komponente;**
 - **Definisanje mera održivog stanja za svaki od indikatora;**
 - Ustanovljavanje očiglednih veza između stanja indikatora i nivoa korišćenja;
 - Rasuđivanje o mogućnostima prihvatanja određenih uticaja;
 - Određivanje nosećeg kapaciteta je više, manje ili jednako sa određivanjem turističkih poseta;
 - Određivanje menadžment strategije koja će omogućiti da se definisani noseći kapacitet poštuje.
 - Razmatranje nosećeg kapaciteta kreće se oko tri osnovne komponente ili dimenzije: *fizičko-ekološka, socio-kulturna i političko-ekonomska*

-
- *Fizičko-ekološka celina obuhvata sve fiksne i prilagodljive komponente prirodnog i stvorenog (kulturnog) okruženja, kao i infrastrukturu. Nivoi kapaciteta za ove komponente mogu se iskazati kao:*
 - Prihvatljivi nivo zagušenja ili koncentracije na ključnim prostorima kao što su plaže, skijališta, parkovi, ulice, muzeji i sl.;
 - Maksimalni prihvatljiv gubitak prirodnih resursa (na pr. voda ili zemljište) bez značajnijih degradacija i poremećaja u funkcionisanju ekosistema, biodiverziteta ili gubitka vrsta;
 - Prihvatljiv nivo zagađenosti vazduha i vode ili buke, na osnovu dopuštene doze ili apsorbpcionog kapaciteta lokalnih ekosistema;
 - Intenzitet korišćenja saobraćajne infrastrukture, kapaciteta i usluga;
 - Korišćenje i zagušenje komunalnih objekata i usluga vodosнabdevanja, električne energije, telekomunikacija, kao i upravljanje čvrstim i tečnim otpadom - tretman i odlaganje;
 - Odgovarajuća dostupnost ostalih društvenih pogodnosti i usluga, kao onih koje se tiču zdravlja i bezbednosti, stanovanja i komunalnih usluga.

-
- *Socio-kulturna celina* odnosi se na one aspekte koji su značajni za lokalne zajednice jer su u vezi sa prisustvom i razvojem turizma. Nivo kapaciteta za ovu oblast može se izraziti na sledeće načine:
 - Broj turista i tipova turističko-rekreativnih aktivnosti koji može biti apsorbovan bez uticaja na osećaj identiteta, životnog stila, društvenog obrasca i aktivnosti zajednice domaćina;
 - Nivo i vrsta turizma koji ne menja u značajnoj meri lokalnu kulturu, na direktnе ili indirektnе načine, u smislu umetnosti, zanata, sistema verovanja, svetkovina, običaja i tradicije;
 - Nivo turizma koji neće biti štetan ili ugrožavati lokalnu populaciju i njeno pravo na korišćenje usluga i pogodnosti;
 - Nivo turizma (broj posetilaca, kompatibilnost tipova aktivnosti) na nekom području, bez neprihvatljivog pada kvaliteta iskustva posetilaca.

-
- *Političko-ekonomска област* odnosi se na uticaj turizma na lokalne privredne strukture, aktivnosti itd., uključujući i konkureniju ostalim sektorima. Nivo kapaciteta za ove komponente može se izraziti kao:
 - Nivo specijalizacije u oblasti turizma;
 - Gubitak radnih mesta u drugim sektorima izazvan razvojem turizma;
 - Prihodi od turizma i pitanje njihove distribucije na lokalnom nivou;
 - Nivo zaposlenosti u turizmu u odnosu na lokalne ljudske resurse.

Tehnika konsultacija/učešća

- Ova tehnika podrazumeva učešće lokalne zajednice u razvoju održivog turizma na destinaciji
- Može se izdvojiti 7 nivoa učešća:
 - **Manipulativno učešće** - lokalna zajednica ima predstavnike u zajedničkim telima, ali oni ne glasaju i nemaju uticaj;
 - **Pasivno učešće** - ljudi učestvuju tako što odgovaraju na pitanja iz anketa i drugih oblika ispitivanja;
 - **Učešće putem konsultacija** - ljudi bivaju konsultovani, spoljni članovi slušaju o njihovim stavovima, a posle toga sami definišu i probleme i rešenja;
 - **Učešće radi materijalnih podsticaja** - ljudi učestvuju doprinoseći resursima (npr. radom) u zamenu za hranu, novac ili druge materijalne podsticaje, ali nisu uključeni u proces istraživanja i učenja;
 - **Funkcionalno učešće** - ljudi učestvuju u formalnim grupama formiranim povodom razmatranja razvojnih projekata; uključenost može biti interaktivna, učestvuju u donošenju samo nekih odluka, nakon velikih odluka koje su učinjene od strane spoljnih faktora; u najgorem, lokalni pripadnici mogu učestvovati u ispunjavanju spoljnih ciljeva;
 - **Interaktivno učešće** - ljudi učestvuju u analizama koje vode ka akcionim planovima i jačanju lokalnih institucija; proces uključuje interdisciplinarne metode koje traže višestruke perspektive i upotrebu sistematskih i strukturnih procesa učenja; ako grupe uspostave kontrolu nad lokalnom odlukom i odrede kako će se koristiti lokalni resursi, tada oni postaju snažan faktor u uspostavljenim strukturama i praksi;
 - **Samomobilizacija** - ljudi učestvuju pokretanjem inicijativa nezavisno od spoljnih institucija, razvijaju kontakte sa spoljnim institucijama radi resursa i tehničkih saveta, ali zadržavaju kontrolu nad načinom korišćenja resursa; samomobilizacija može uspeti ako vlada i NVO-i pružaju sistematsku podršku;
- Načini komuniciranja sa javnošću mogu biti: jednosmerni (prezentacije, promocije), dvosmerni (dijalog), obrazovni (predavanja, seminari, radionice) i konsultantski (kompleksan način)

Etički kodeksi

- Pokušavaju uticati na stavove i promenu ponašanja
- Gotovo svi kodeksi su dobrovoljni, a propisani kodeksi, zaštićeni zakonom su vrlo retki
- Ne zasnivaju se na konkretnim ciljevima
- Imaju karakter preporuka, pri čemu se ne određuju vremenski rokovi za ostvarivanje datih preporuka
- Kodeksi se zasnivaju na principima samoregulacije, odnosno na neposrednoj odgovornosti donosilaca za njihovo sprovođenje

◎ Do sada je donet veliki broj etičkih kodeksa koji se mogu grupisati u četiri kategorije:

- 1) Kodeksi namenjeni turistima,
- 2) Kodeksi namenjeni predstavnicima turističke privrede,
- 3) Kodeksi sačinjeni za lokalno stanovništvo u turističkim destinacijama i
- 4) Kodeksi namenjeni vladama

• Kodeksi namenjeni posetiocima predstavljaju svojevrsne vodiče koji usmeravaju ponašanje za vreme putovanja, a koje se odnosi na prirodne resurse, istorijsku baštinu, kao i kulturne i društvene osobnosti lokalnih zajednica

-
- Etički kodeksi za turističke privredne subjekte i asocijacije, povoljno se odražavaju na njihovo usvajanje principa održivog razvoja, kroz koncept društveno odgovornog poslovanja i usmereni su na održivo korišćenje resursa, minimiziranje negativnog uticaja turizma na okolinu, poštovanje turista kao klijenata, podršku lokalnoj ekonomiji, vođenje odgovornog marketinga i uspostavljanje saradnje i prenošenje iskustava

- Etički kodeksi vezani za lokalno stanovništvo, odnose se na informisanost o njegovoj ulozi u turističkom razvoju, značaju očuvanja ravnoteže između zaštite životne sredine i ekonomskog razvoja, značaju kvaliteta turističkog proizvoda i neophodnosti poštovanja turista

- Svetska turistička organizacija je 1999. godine promovisala *Opšti etički kodeks za turizam*. Opštim etičkim kodeksom su u devet članova obuhvaćene sledeće teme:
 - Doprinos turizma uzajamnom razumevanju i poštovanju između ljudi i naroda;
 - Turizam kao sredstvo individualnog i kolektivnog ispunjenja;
 - Turizam, činilac održivog razvoja;
 - Turizam, korisnik kulturne baštine čovečanstva koji doprinosi njenom unapređivanju;
 - Turizam, korisna delatnost za zemlje i društva domaćina;
 - Obaveze učesnika u razvoju turizma;
 - Pravo na turizam;
 - Sloboda turističkih kretanja;
 - Prava radnika i preduzetnika u turističkoj privredi.
- U članu X - Sprovodenje načela Opštег etičkog kodeksa, apeluje se da javni i privatni učesnici u turizmu saraduju na uvođenju ovih načela i praćenju njihove efikasne primene. Učesnici treba da iskažu namere da eventualne sporove koji se tiču sprovođenja ili interpretacije Kodeksa, upute na usklađivanje nezavisnom telu poznatom kao *Svetsko povereništvo za etiku turizma*.

Indikatori održivog turizma

- ◎ Prema Svetskoj turističkoj organizaciji (1996), "indikatori mere ili vrednuju određene informacije, čime donosioci odluka (upravni organi) smanjuju mogućnost nesvesnog donošenja loših poslovnih odluka"
- ◎ Mogu se izdvojiti četiri glavne grupe indikatora:
 - Fizičko-ekološki indikatori,
 - Socio-kulturni indikatori,
 - Političko-ekonomski indikatori i
 - Indikatori zadovoljstva posetilaca.

◎ Po svojoj suštini, indikatori za utvrđivanje nosećeg kapaciteta pripadaju sledećim oblastima:

- Pritisci i opterećenja (erozija zemljišta, nedostatak vode i sl.),
- Stanje prirodnog okruženja i resursa (na pr. stanje ekosistema, degradacija šumskog kompleksa, izvori energije),
- Uticaji i posledice (na pr. porast zaposlenosti i dohotka, emisija CO₂, proizvodnja otpada) i
- Delotvornost nastojanja i izvedenih aktivnosti menadžmenta (na pr. broj turista koji se vraćaju ili promena nivoa zagađivanja)

Indikatori EU

- ◎ Indikatori EU su svrstani u pet grupa: ekonomski, zadovoljstvo turista, socijalni, kulturni i indikatori stanja životne sredine.
- ◎ Ekonomski indikatori:
 - Sezonski karakter turističkog prometa
 - Iskorišćenost smeštajnih kapaciteta
 - Koeficijent lokalnog turističkog uvećanja

-
- Indikatori zadovoljstva turista:
 - Ponovljene posete turista nekom turističkom mestu
 - Kulturni indikatori:
 - Odnos smeštajnih kapaciteta i broja lokalnog stanovništva
 - Intenzitet turizma
 - Socijalni indikatori
 - Učešće turizma u lokalnom neto društvenom proizvodu
 - Nezavisnost lokalne turističke privrede

◎ Indikatori stanja životne sredine

- Korišćenje zemljišta za izgradnju
- Promene u nameni korišćenja zemljišta
- Dolasci turista prema vrsti transporta
- Izgradnja i korišćenje infrastrukture u skijaškim centrima

Sertifikacija u turizmu

- Sertifikacija u turizmu podrazumeva dodelu sertifikata održivog turizma i eko oznaka ili eko sertifikata
- Uloga ovih sertifikata je da ukaže posetiocima, ali i mlokalnom stanovništvu da li neko turističko preduzeće posluje odgovorno i u skladu sa održivim principima
- Cilj je da se prepoznaju takva preduzeća i organizacije od strane turističke tražnje, a što bi u krajnjem ishodu imalo povećanje njihove konkurentnosti i finansijskih rezultata

○ Neki od najpoznatijih eko sertifikata u turizmu su:

- *GREEN GLOBE (Zelena planeta)*
- *Green Key (Zeleni ključ)*
- *CERT - Campaign for Environmentaly Responsible Tourism (Kampanja za ekološki odgovoran turizam)*
- *Blue Flag (Plava zastava)*
- *Green Leaf (Zeleni list)*
- *Green Suitcase - Grun Koffer (Zeleni kofer)*

